Et ambulavit in fortitudine

ci bi illius usq̄ ad mon

tem dei. V. Si q̄s mā

ducaverit ex hoc pane vi vet

v 7/23'23. JL.

(Olschki)
$ 40,– s 10%

36680

v. 11 Mattheolus

circa 1475

623

Reichling

JHE

Tractatus de memoria Mathcoli perusini
Prefatio.

Iãdiu Brocarde ⁊ Bonauẽtura uiri dignissimi ⁊ replicatis p̃cib3 me sepissime prouocastis ut ego ali qua de memoria nutriẽda ⁊ augẽda colligerẽ quã rẽ ego uobis sepe pollicitus sũ: sed tenuit me diate nus continua agendaꝝ rerum occupatio. Tandem statui uotis uřis parere ⁊ ita dño adiuuãte aliq̃ et ea ut puto digna et uobis utilia aggregabo. Dici mus igit̃ ꝙ de hac mã nullũ hucusq3 inueni qui cõ plete tractaret adiũgendo scilicet medicinalia cum alijs rebus que artificiose memoriam augẽt. Alij ci3 ut Cicero maxie de artificiosa memoria tractarũt quo pacto scilic3 regulis habitis potuisset memoria augeri. Ad consimile autẽ propositũ tractatũ unum uidi quẽ Guli̇elmus de Brisia nõbilis philosophus atq3 medicus composuerat. Medici uero e contra tã noui q̃3 ueteres ad memoriã recuperandam si perdi ta esset ⁊ ad habitum fortificãdum solum remedia medicinalia scripserũt. Poãmus igitur simul utrũq3 studiũ ut cõplere discamus meõriã gubernare. Erũt igit̃ capitula duo in quoꝝ primo ponemus qũo pos sumus meõriã artificialẽ augere beneficio regulaꝝ in secũdo uero dicemus qualiter id etiã fieri possit beneficio medicinarum. Capl'm primum.

¶ Dicemus itaq3 quod circa meõriam aut potẽtiã memorãdi duo opera hẽmus: unũ quod dicit̃ memo rari aliud r̃minisci l3 reminisci nõ sit pricipalit̃ me moratie opus imo extiatiue. l3 hoc sine meõria fieri

nõ possit. Ideo Ar. duas distinguit potẽtias: quarum unam uocauit memoriã et alterã remiscẽtiã. Prius ergo de mẽorari deinde de reminisci dicemus. Mẽorari igr̃ est retinere et cõseruare imagines rer̃ prius ab aĩa pceptar̃. Primũ igitur q̃ bñ meminisse uolumus dũ ea discimus ul' audimus oz multũ attẽte et profũde mẽtem apponere: sic enĩ diutius et firmius ĩ memoria remanebũt. Naz que supficialiter et sĩe attentione uidemus et audimus et si freq̃nter tñ cito ea labi a memoria experimur. Et iõ dicit Aristo. quedã semel scilicz attẽte uidẽtes melius memoramur q̃z altera multotiẽs scilz et nõ attente. Vñ aput Platonis thimeũ scribr̃. Ego ut probũ auditorẽ decet sine sermone sub silẽtio mẽtẽ atq3 aures parabo Est aũt et hoc documẽtũ siue elemẽtũ utile multũ ad addiscẽdũ. Nã is ẽ maxime docibilis qui attẽte paratus est audire ut scripsit Tulius prio nouor̃ rhetoricor̃ Cuius ratio hec est quia ut secũdo de anima habetur actus actiuor̃ sunt in patiente et disposito Attentio autẽ magna auditorem disponit et parat ad profunde et perfecte reassumendũ prius tamen ĩtelligendum. Conseruatõ enim sequitur intellecta nulla.n. obfuãt nisi prius ĩtellecta. Vñ Gorgias ut fert bñ dixit ubi ĩtẽderis ĩgeniũ ualz. Felix itaq3 q̃ cũ attẽtõe audit atq3 studz Secũdũ admoĩmẽtũ est quod in audiendis delectari et admirari ad memorandum multum ualent. Nam in quibus delectamur et admiramur multum eis intendimus et in eis profundamur et detinemur. Attentio autem magna et maxime profunda ut dictum est ad

memoriam ualet Valet igitur ꝛ admirari ꝛ ↄlectari in his que attentionem ꝛ profunditatem inducũt Huius aũt signũ maxie hẽmus ĩ pueris quia q̃ multũ ↄlectãtur ĩ formis ꝛ ĩ signis rerꝫ propt̃ hoc quia eis noue ꝛ ĩsuete sũt earꝫ bñ mẽorãtur. Vñ dic. Auerois ꝙ hõ mẽorat̃ multotiẽs qđ fecit ĩ pueritia bõa remẽoratõe: quia hõ ĩ pueritia multũ amat formas ꝛ figuras ꝛ multũ ĩ eis ↄlectat̃ ꝛ adiuuat̃ qua propter figũtur ĩ eis bñ ꝛ propterea difficile dimittunt Aliã tñ ĩ problematibꝫ de pueris ꝛ eorꝫ mẽoria cãꝫ assignat Aristo. sꝫ illã uelut rei nr̃e ĩptinẽtẽ hic dimitto. Vñ tulius secũdo rhetoricorꝫ q̃ acciderũt ĩ pueritia meminimus optie sepe ppea ꝙ nulla nisi noua aut admirabili re cõmouet̃ aĩus. Vtile ẽ igr̃ ꝛ si ita nõ sit reputare sciẽtiã ĩ qua studes ẽẽ ualde bonã ꝛ honorabilẽ ꝛ excelẽtẽ atqꝫ magnã ꝛ paucis notam ꝛ nõ tm̃ sciẽtiã sꝫ ꝛ doctorẽ quẽ audis. Nã bõa ꝛ honorabilia appetimus ꝛ amamus. magna autẽ aut rara admiramur. Sed si despicias aut spnas sciẽtiã ĩ qua studes ul' doctorẽ a quo audis nõ bñ pcipies nec retinebis. Vnde inter claues sapientie ponitur honor magistri: quare non est mirandum si auditores huius seculi parum proficiunt quia de se confidentes magistrum spernunt quare tales proficere non uidemus. Rursus et tertium est admonimentuꝫ quia memoria hominum labilis est et turbe non sufficit ut dicit Seneca necesse breuia et pauca esse que memorari uolumus. Ideo oportet ea que facilius retinere uolumus ad summam quandam et paucitatem reducere hoc eiꝫ mõ facilius ĩtiebimus

⁊ propť hãc totius meõriã hẽbimus ĩ sũma illa.⁊ iõ
cõi ad qd reduximus oĩa ĩcludũť.Vñ dic phũs ter
tio topicoꝝ ĩ argumtõnibꝫ propositõnes meõrabl'r
scire oꝫ.Nam uelut ĩ meõrali propositõnes cões tã
tũ posite stati faciũt illa meõrari.Cõtrario igĩ' mo
do procedere dꝫ discẽs ⁊ meõrãs.Nã q̃ discimus opꝫ
per pluã explicari ⁊ diuidi.sꝫ q̃ uolumus mcisse col
ligere ⁊ breuiare oꝫ.Vnde peroptĩe dr̃ ab Vgone ĩ
didascalicon sic ĩgeniũ ĩ diuidẽdo ĩuestigat ⁊ ĩuenit
ĩta meõria colligẽdo custodit.Oportet ergo ut q̃ di
scendo diuisimus cõmendãdo memorie colligamus
Colligere aũt ẽ ea de quibꝫ prolixius scriptũ uľ di
sputatũ est ad breuẽ q̃ꝺdã ⁊ compẽdiosã sũmã r̃diga
mus.Habet nãqꝫ oĩs tractatõ aliq̃ prĩcipiũ cui tota
uita ⁊ uis sẽtẽtie ĩnitiť ⁊ ad ipm̃ cũ talia referũtur
hoc querere ⁊ cõsiderare colligere ẽ.Quidã fons est
cuius sũt multi riuuli anfractus fluuij nõ seq̃r' tene
fõtẽ ⁊ totũ hẽs.Idcirco dico q̃ meõria hoĩs hebes ẽ
⁊ breuitate gaudꝫ ⁊ si ĩ multa diuiditur mĩus ĩ sin
gulis.Vnde ⁊ qui circa pauca occupantur ⁊ solicitã
tur melius meõrãtur.Quar̃ fiet exẽpli grã qñ quis
de sero multa legerit ⁊ illoꝝ uoluerit meõrari r̃du
cere illa ĩ q̃ꝺdã breuẽ nũeꝝ ⁊ sic oĩuꝫ faciľr meõra
bitur.Adhuc aũt q̃rtũ admõĩmẽtũ erit quia meõria
hoĩs labilis ẽ oꝫ eã cũ multa meõriter discere uolu
mus per partes secare mĩutas ⁊ diuisiꝫ ⁊ nõ simul
illa perlegere ⁊ una particula meõriť scita aliq̃ꝺtu
lũ pausare deĩde prĩa r̃petita ad secũdã deĩde ad ter
tiã ⁊ sic per ordĩeꝫ usqꝫ ĩ finẽ perueiẽdo sic cũ nõ ẽ
difficultas nec tediũ.Vnde Martianus ĩ rhetorica

sua si lõgiora fuerit addiscéda diuisa per partes faci lius ĩherescũt. Vñ bñ dic ille poeta. Scire si uis hác ré tota sit separata minuti. Amplius ꝛ q̃ntũ admoni mẽtũ ut dic phũs meditatioés méoriá saluát i remi scédo ac perpetuo ĩtinẽdo freq̃nt cõsiderare ꝛ cogita re oꝫ q̃ cõs͛uare itédimus sic eiꝫ nõ cõtingit obliuio Vñ Seneca meõria nihil perdit nisi ad qḋ sepe nõ re spic. Vñ scribr̃ i didascalicõ pricipiũ i lectõe é cõside ratõ ꝛ cõfirmatõ i meditatõe. Vñ recte meditatõ in terpretat̃ mẽtis dictatio. Egregie igr̃ hoc admoimẽ tũ ꝛ añ proxiꝫ q̃ maxie ad meõriá cõferũt simlr̃ tan gũtur i didascalicõ his uerbis. In oi doctria breue ꝛ aliq̃d certũ colligere qḋ i arcula meõrie recõdat̃ uñ postmõꝫ cũ res exigit aliq̃ deriuẽt̃ uñ hec ꝛ sepius ĩplicare ꝛ de uẽtre meõrie ad palatũ tractare necẽẽ é. Vñ rogo te ne multũ leteris q̃sq̃s es sic ml'ti faci ũt si ml'ta legeris aut multa legédo percurreris sꝫ bñ leter̃ si ml'ta q̃ percurrer̃ itellexer̃. Discursus sr̃ oia fugias ut scũs. Tho. dic i epl'a sua didascala ad fréꝫ studẽté ꝛ nõ tm̃ si itellexer̃ sꝫ cũ ĩtiere potueris Exaia igr̃ teipm̃ cũ legis ꝛ q̃ꝫtũ tenere poter̃ tm̃ le gas si uis meõriá exercere sꝫ si uis tonũ illũ lectõis hére ꝛ i eo delectari legere potes q̃ꝫtũ desideras sed paꝝ iñ ĩtiebis qḋ pulchre gloriosissimus Tho. dic ut rettulimus discursũ super oia fugias. Alias eiꝫ nec legere ml'tũ prodẽ nec itelligere prodé unq̃ꝫ ad meõ riá. Si eiꝫ legimus ml'ta q̃ tenere nõ pessumus siue illa itelligamus siue nõ illoꝝ nõ meõrabimur: q̃ eiꝫ tenere nõ possumus nec illa meõrari cũ meõrari ꝛ tenere idé sit ut ab origie prediximus. Et sic iam de

arte ⁊ modo memorandi satis sit dictum. Conse quens atuem est doctrinam ⁊ artem reminiscendi tractare

¶ Tractatus secũdus de reminiscẽtia.

¶ Cũ itaqȝ ſm Ar ordo ⁊ cõseqntia remiscẽdi cau sa sit remiscẽdi oȝ ea quoꝝ unũ p alterũ reminisci uolumus ordinatõnẽ ⁊ cõseqntiã hr̃e cũ remisci qđ mẽorari dr̃ sit p aliq̃ i mẽoria retẽta inuestigare et reinuenire oblita. Ad iuestigtõm ergo oblitoꝝ ut rein ueniant necessario ẽ requirere ordinẽ illoꝝ quoꝝ i tendimus remisci. Vñ dic phũs q̃ bñ ad inuicẽ ordia ta sũt bñ sũt remiscibilia q̃ uero male ꝯuiter. Doco oȝ ea i quibus studemus si bñ ordiata sũt meditari freqnter ⁊ i cõsuetudinẽ ſm ordinẽ illũ illa reduce re si aũt nõ bñ ordiata sũt dẽmus ea q̃tũ possumus ordiare ⁊ ſm illũ ordieȝ meditãdo cõsuescere nã si ea in quibȝ studemus nũc uno mõ ul' ordie nũc alio cõsideremus ordo eoꝝ nõ cõfirmabr̃ i nobis sicut di xit Seneca nõ cõualescit plãta q̃ sepe trãsferr̃. Debe mus igr̃ ea quoꝝ facile ꝛemisci uolumus a prĩcipio bñ ordiata cape ul' a ꝛei nã ul' a magr̃is ul' a nobis ipis ⁊ illa ſm ordieȝ illũ cõsuetudini reducere. Secũ dũ documẽtũ dicemus ꝙ ãplius quia ut dic phũs quo ordie prio res apprẽse sũt ⁊ cõsiderate ab aĩa eo or die se hñt motus idest ipressiões facte i aĩa ex eorũ apprehẽsiõe. Motuũ autẽ ordo ⁊ cõseqntia cã ẽ remi niscẽdi ex eo eiȝ ꝙ post primũ motũ natus ẽ sequi secũdus remisci cõtingit ut dic phũs. Oportet igr̃ a primo ⁊ p ordinẽ icedere ad rehabẽdũ oblitũ quod querimus propter hoc eni ⁊ propter consuetudineȝ

qua ordo ille ē uelocius nobis occurrit oblitū. Vnd̄
uidemus cū ī aliq̄ arte sumus noui si p ordinē qđ
audiuimus īcipiēdo īterrogemur facilius respondea
mus si aūt ordie mutato respōdebimus id fiet ma
le aut cū difficultate. Vñ ⁊ pueros cū aliquid qđ le
gerint referūt si alicuius cōseqntiū sint obliti pcipi
mus a capite ichoari sic ei3 aliquotiēs a principio
iterādo id eo℞ occurrit memorijs qđ prius erāt ob
liti. Tertiū documētū dic ei3 phūs ꝙ ex uno similiū
cōtigit remisci alterius uñ cū fuerimus obliti cogi
tar̄ de Virgilio nobis occurrit Homerus cū Auer
rois dic ꝙ mēorari cōtingit propē suū similem ⁊ ita
debemus illud sepe reuoluere ⁊ sic facile obliti re
minisceemur. Quartū documētū nos ad reminisci iu
uat cogitō cōtrarij ut dic phūs ut cogitamus Achi
lē ueit ī mtē hector cuius eramus obliti. Quītū do
cumētū dic Ar.ꝙ locus ubi aliq̄ tractauimus prīci
piū ē rmiscēdi uñ utile ē locū cōsideāre ī quo deā āt
feā sūt illa quo℞ uolumus rmisc. Vñ Cicero p me
moria artificiali hñda doc3 stabiliri q̄dā loca ⁊ ill'
cogitād facile ueimus ī oblitū. Sextū documētū quia
fātasia multū ab imagiationib3 mouet o3 stabilire
q̄sdā imagīes q̄ similitudines hēant cū his que uolu
mus rcordāi exēplū si uolumus rmisci pōtis citini
q̄ ē unus d̄ pōtib3 patauinis pōemus ī mēoria unū
pōtē magnū ⁊ unū hōe3 curuū ⁊ sic facile pōtis citi
ni rmiscimur h̄ ei3 documētū cū supiore ē fūdamētū
artificial' mēorie. Que igr̄ ad artē ⁊ doctria3 mēo
rādi ⁊ rmiscēdi ptinēt uiri digni h̄ dixisse sufficiant
Qui aūt plura de huiusmoi legere desiderat uideat

uberiorē tractatū nr̄z q̄ ē a nobis de hac mā cōpo
situs Nunc uero ad medicinalia transeamus
❡ Capitulu3 secundū de medicinalibus remediis
❡ Conſuare uel augere meōriā cū medicinalibus
opus ē laboriosissimū. quia thesaurus iste bonā cor
poris dispositōē3 requirit ⁊ optimū uite ordīe3. Po
nemus tamen aliq̄ succicta q̄ apud nrōs auditores
erūt multe utilitatis cōmuiter: quia meōria fit labi
lis ab ɔ im do ⁊ frigido ſuaētur iste regule q̄ ſequūt
❡ Pria regula corpus teneatur mūdū a superflui
tatib3. unde quottidie sit uētris beneficiū ⁊ si nō na
turale fiat artificiale. Vina magna fugiāt imo uti
le est si quis ul't bonā hr̄e memoriā ut aliquot dies
abstīeat a uino ⁊ loco eius aqua utat̄ 3ucari. Vitet
acrūina sicut allia et hmōi ⁊ leguia oia superuitet
coitū superfluū ⁊ carnes facilis digōis comedat. ace
tū ⁊ acetosa cepe ⁊ maxie nocet ut dic Auicena.
❡ Secūda r̄gula Buglosa 3i3iber sūt optia meōrie
quōl3 admistrata ⁊ maxie 3i3iber cōditū bis i ebdō
da aut. 3. ieiūo stō ad q̄ntitatē castanee de māc capiat
❡ Tertia r̄gl'a mirobolani cōditi sūt opti. s. seml' in
ebdomoda sumere unū sisibrū ⁊ ē spēs mēte secūdu3
Auicenam est optimum.
❡ Quarta r̄gl'a Cōfectio anacardia ad q̄ntitatē ci
ceris sūpta i ebdomoda semel i aurōa cōfert mirabi
l'r simil'r diābra secūdū Auicenam.
❡ Quita r̄gula. Oleū phōr ſm Mes. mirabl'r. occipi
tio iūcto ex eo reparat memoriā.
Hec igr̄ sūt uiri digni medicialia q̄ it' alia sūt elecissi
ma pro cōſuāda meōria ⁊ ita fie3 facio. FINIS

nuz. Iste. R. Respexit he

ly: as ad caput suum et uz subcinericium

num panē q̄ sugēs ome dit et